

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര
പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ അയോധ്യാകാണ്ഡേ

॥ ദ്വിനവതിതമഃ സർഗഃ ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

ശ്രീ രംഗരാമാനുജ മഹാദേശികൻ

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര
പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

॥ ദ്വിനവതിതമഃ സർഗഃ ॥

ഭരതേന ഭരദ്വാജാദ് ഗന്തുമനുജ്ഞാഗ്രഹണം ശ്രീരാമസ്യാശ്രമേ
ഗമനായ മാർഗസ്യ പരിചയഗ്രഹണം മൂനയേ മാതൃണ്ണം
പരിചയം ദത്താ തതശ്ചിത്രകൂടം ഗന്തും സസൈന്ധവസ്യ
ഭരതസ്യ പ്രസ്ഥാനം

തതസ്താം രജനീം വൃഷ്യ
ഭരതഃ സപരിച്ഛദഃ |
കൃതാതിഥ്യോ ഭരദ്വാജം
കാമാദഭിജഗാമ ഹ || 2.92.1 ||

തമൃഷിഃ പുരുഷവ്യാഘ്രം
പ്രേക്ഷ്യ പ്രാഞ്ജലിമാഗതം |
ഹുതാഗ്നിഹോത്രോ ഭരതം
ഭരദ്വാജോഭ്യഭാഷത || 2.92.2 ||

കച്ചിദത്ര സുഖാ രാത്രി -
സ്തവാസ്മദ്വിഷയേ ഗതാ |
സമഗ്രസ്തേ ജനഃ കച്ചി -
ദാതിഥ്യേ ശംസ മേനഘ || 2.92.3 ||

തമുവാചാഞ്ജലിം കൃത്വാ
 ഭരതോഭിപ്രണമ്യ ച |
 ആശ്രമാദുപനിഷ്ക്രാന്ത -
 മൃഷിമുത്തമതേജസം || 2.92.4 ||

സുഖോഷിതോസ്ഥി ഭഗവൻ
 സമഗ്രബലവാഹനഃ |
 ബലവത്തർപിതശ്ചാഹം
 ബലവാൻ ഭഗവംസ്ത്വയാ || 2.92.5 ||

അപേതക്ലമസന്താപാഃ
 സുഭിക്ഷാഃ സുപ്രതിശ്രയാഃ |
 അപി പ്രേഷ്യാനുപാദായ
 സർവേ സ്ഥ സുസുഖോഷിതാഃ || 2.92.6 ||

ആമന്ത്രയേഹം ഭഗവൻ
 കാമം ത്വാമൃഷിസത്തമ |
 സമീപം പ്രസ്ഥിതം ഭ്രാതൃ -
 ര്ഭൈത്രേണേക്ഷസ്വ ചക്ഷുഷാ || 2.92.7 ||

ആശ്രമം തസ്യ ധർമജ്ഞ
 ധാർമികസ്യ മഹാത്മനഃ |
 ആചക്ഷ്യ കതമോ മാർഗഃ
 കിയാനിതി ച ശംസ മേ || 2.92.8 ||

ഇതി പൃഷ്ടസ്തു ഭരതം
 ഭ്രാതൃർദർശനലാലസം |
 പ്രത്യുവാച മഹാതേജാ
 ഭരദ്വാജോ മഹാതപാഃ || 2.92.9 ||

ഭരതാർധത്യതീയേഷു
 യോജനേഷ്ജനേ വനേ |
 ചിത്രകൂടഗിരിസ്തത്ര
 രമ്യനിർത്യാരകാനനഃ || 2.92.10 ||

ഉത്തരം പാർശ്വമാസാദ്യ
 തസ്യ മന്ദാകിനീ നദീ |
 പുഷ്പിതദ്രുമസംഹരണാ
 രമ്യപുഷ്പിതകാനനാ || 2.92.11 ||

അനന്തരം തത്സരിത -
 ശ്ചിത്രകൂടം ച പർവതം |
 തയോഃ പർണകുടീം താത
 തത്ര തൗ വസതോ ധ്രുവം || 2.92.12 ||

ദക്ഷിണേന ച മാർഗേണ
 സവ്യദക്ഷിണമേവ ച |
 ഗജവാജിസമാകീർണാം
 വാഹിനീം വാഹിനീപതേ || 2.92.13 ||

വാഹയന്വ മഹാഭാഗ
 തതോ ദ്രക്ഷ്യസി രാഘവം |
 പ്രയാണമിതി ച ശ്രുത്വാ
 രാജരാജസ്യ യോഷിതഃ || 2.92.14 ||

ഹിത്വാ യാനാനി യാനാർഹാ
 ബ്രാഹ്മണം പര്യവാരയൻ |
 വേപമാനാ കൃശാ ദീനാ
 സഹ ദേവ്യാ സുമിത്രയാ || 2.92.15 ||

കൗസൽയാ തത്ര ജഗ്രാഹ
 കരാഭ്യാം ചരണൗ മുനേഃ |
 അസമൃദ്ധേന കാമേന
 സർവലോകസ്യ ഗർഹിതാ || 2.92.16 ||

കൈകേയീ തത്ര ജഗ്രാഹ
 ചരണൗ സവ്യപത്രപാ |
 തം പ്രദക്ഷിണമാഗമ്യ
 ഭഗവന്തം മഹാമുനിം || 2.92.17 ||

അദൂരാദ് ഭരതസ്യൈവ
 തസ്ഥൗ ദീനമനാസ്തദാ |
 തത്ര പപ്രച്ഛ ഭരതം
 ഭരദ്വാജോ മഹാമുനിഃ || 2.92.18 ||

വിശേഷം ജ്ഞാതുമിച്ഛാമി
 മാത്യുണാം തവ രാഘവ |
 ഏവമുക്തസ്തു ഭരതോ
 ഭരദ്വാജേന ധാർമികഃ || 2.92.19 ||

ഉവാച പ്രാഞ്ജലിർഭൂത്വാ
 വാക്യം വചനകോവിദഃ |
 യാമിമാം ഭഗവൻ ദീനാം
 ശോകാനശനകർശിതാം || 2.92.20 ||

പിതൂർഹി മഹിഷീം ദേവീം
 ദേവതാമിവ പശ്യസി |
 ഏഷാം തം പുരുഷവ്യാഘ്രം
 സിംഹവിക്രാന്തഗാമിനം || 2.92.21 ||

കൗസൽയാ സുഷുവേ രാമം
 ധാതാരമദിതിർയഥാ |
 അന്യാ വാമഭുജം ശ്ലിഷ്ടാ
 യാ സാ തിഷ്ഠതി ദുർമനഃ || 2.92.22 ||

ഇയം സുമിത്രാ ദുഃഖാർതാ
 ദേവീ രാജൺശ്ച മധ്യമാ |
 കർണികാരസ്യ ശാഖേവ
 ശീർണ്ണപുഷ്പാ വനാന്തരേ || 2.92.23 ||

ഏതന്യാസ്തൗ സുതൗ ദേവ്യാഃ
 കുമാരൗ ദേവവർണിനൗ |
 ഉഭൗ ലക്ഷ്മണശത്രുഘ്നൗ
 വീരൗ സത്യപരാക്രമൗ || 2.92.24 ||

യന്യാഃ കൃതേ നരവ്യാഘ്രൗ
 ജീവനാശമിതോ ഗതൗ |
 രാജാ പുത്രവിഹീനശ്ച
 സ്വർഗം ദശരഥോ ഗതഃ || 2.92.25 ||

ക്രോധനാമകൃതപ്രജ്ഞാം
 ദൃപ്താം സുഭഗമാനിനീം |
 ഐശ്വര്യകാമാം കൈകേയി -
 മനാർയാമാർയരൂപിണീം || 2.92.26 ||

മമൈതാം മാതരം വിദ്ധി
 നൃശംസാം പാപനിശ്ചയാം |
 യതോമൂലം ഹി പശ്യാമി
 വ്യസനം മഹദാത്മനഃ || 2.92.27 ||

ഇത്യുക്ത്വാ നരശാർദൂലോ
 ബാഷ്പഗദ്ഗദയാ ഗിരാ |
 വിനിഃശ്വസ്യ സ താമ്രാക്ഷഃ
 ക്രുദ്ധോ നാഗ ഇവ ശ്വസൻ || 2.92.28 ||

ഭരദ്വാജോ മഹർഷിസ്തം
 ബ്രൂവന്തം ഭരതം തദാ |
 പ്രത്യുവാച മഹാബുദ്ധി -
 രിദം വചനമർഥവിത് || 2.92.29 ||

ന ദോഷേണാവഗന്തവ്യാ
 കൈകേയീ ഭരത ത്വയാ |
 രാമപ്രവ്രാജനം ഹ്യേതത്
 സുഖോദർകം ഭവിഷ്യതി || 2.92.30 ||

ദേവാനാം ദാനവാനാം ച
 ഋഷീണാം ഭാവിതാത്മനാം |
 ഹിതമേവ ഭവിഷ്യദ്ധി
 രാമപ്രവ്രാജനാദിഹ || 2.92.31 ||

അഭിവാദ്യ തു സംസിദ്ധഃ
 കൃത്വാ ചൈനം പ്രദക്ഷിണം |
 ആമന്തര്യ ഭരതഃ സൈന്യം
 യുജ്യതാമിതി ചാബ്രവീത് || 2.92.32 ||

തതോ വാജിരഥാൻ യുക്ത്വാ
 ദിവ്യാൻ ഹേമവിഭൂഷിതാൻ |
 അധ്യാരോഹത് പ്രയാണാർഥം
 ബഹൂൻ ബഹുവിധോ ജനഃ || 2.92.33 ||

ഗജകന്യാ ഗജാശ്ചൈവ

ഹേമകക്ഷ്യഃ പതാകിനഃ |

ജീമുതാ ഇവ ഘർമാനേ

സഘോഷാഃ സമ്പ്രതസ്ഥിരേ || 2.92.34 ||

വിവിധാൻയപി യാനാനി

മഹാന്തി ച ലഘൂനി ച |

പ്രയയുഃ സുമഹാർഹാണി

പാദൈരപി പദാതയഃ || 2.92.35 ||

അഥ യാനപ്രവേകൈസ്തു

കൗസൽയാപ്രമുഖാഃ സ്ത്രിയഃ |

രാമദർശനകാഷ്ഠിൺയഃ

പ്രയയൂർമുദിതാസ്തദാ || 2.92.36 ||

ചന്ദ്രാർകതരുണാഭാസാം

നിയുക്താം ശിബികാംശുഭാം |

ആസ്ഥായ പ്രയയൗ ശ്രീമാൻ

ഭരതഃ സപരിച്ഛദഃ || 2.92.37 ||

സാ പ്രയാതാ മഹാസേനാ

ഗജവാജിസമാകുലാ |

ദക്ഷിണാം ദിശമാവൃത്യ

മഹാമേഘ ഇവോത്ഥിതഃ || 2.92.38 ||

വനാനി ച വൃതിക്രമ്യ

ജുഷ്ടാനി മൃഗപക്ഷിഭിഃ |

ഗംഗായാഃ പരവേലായാം

ഗിരിഷ്ഠമ നദീഷ്ഠപി || 2.92.39 ||

സാ സമ്പ്രഹൃഷ്ടദ്വിപവാജിയുമാ
 വിത്രാസയന്തീ മൃഗപക്ഷിസംഘാൻ |
 മഹദ്വനം തത് പ്രവിഗാഹമാനാ
 രരാജ സേനാ ഭരതസ്യ തത്ര || 2.92.40 ||

|| ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
 അയോധ്യാകാണ്ഡേ ദ്വിനവതിതമഃ സർഗഃ ||